

Adam Wróbel

Glosa do wyroku sądu apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 21 maja 2009 r., sygn. III APA 4

Roczniki Administracji i Prawa 14/2, 317-321

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GŁOSA DO WYROKU SĄDU APELACYJNEGO W RZESZOWIE Z DNIA 21 MAJA 2009 R., SYGN. III APA 4/2009¹

Tytuł rozdziału XXVIII Kodeksu karnego obejmuje obecnie przestępstwa „przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową”, a nie jak w kodeksie karnym z 1969 r. „przeciwko prawom pracownika” (rozdz. XXVIII). Należy więc szerzej rozumieć pojęcie „pracownika” na gruncie art. 220 k.k. Przy wykładni definicji „pracownika”, zawartej w treści art. 220 k.k., należy także, stosując „wykładnię proeuropejską”, odwołać się do definicji „pracownika” zawartej w art. 3 lit. a dyrektywy nr 89/39/EWG. Wszystko to uzasadnia wniosek, iż pod pojęciem „pracownika” art. 220 k.k. rozumie przede wszystkim osobę pozostającą w stosunku pracy, ale „pracownikiem” tym może być także inna osoba wykonująca pracę zarobkową.

Sąd Apelacyjny w tezie orzeczenia wyszczególnionej przez glosatora przywołuje zapis „dyrektywy nr 89/39/EWG”. Sąd – niewątpliwie przez przeoczenie – użył niepoprawnie numeru dyrektywy: „39” zamiast „391”². Zapewne chodziło w tym przypadku o dyrektywę Rady nr 89/391/EWG z 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy³, na co wskazuje zawarta w jej art. 3 lit. a definicja pracownika, której materię sąd w glosowanej tezie orzeczenia przywołuje. Wedle tej definicji „do celów niniejszej dyrektywy” pracownikiem jest „każda osoba zatrudniona przez pracodawcę, włącznie z osobami prowadzącymi szkolenie i praktyki, wyłączając pomoce domowe”.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie używa dla potwierdzenia prezentowanego stanowiska również, pośrednio tzw. argumentacji z autorytetu, przywołując zgodne z jego zapatrywaniami poglądy wyrażane w doktrynie, np. W. Wróbla oraz M. Flasińskiego⁴.

M. Flasiński podnosi, że pod ochroną rozdziału XXVIII znajdują się nie tylko „prawa

---

* mgr; Uczelnia Łazarskiego.

¹ Lexis.pl nr 2786846.

² Dyrektywa „nr 89/39/EWG” nie istnieje; zob. EUR-Lex, Baza aktów prawnych Unii Europejskiej, www.eur-lex.europa.eu/search.html?instInvStatus=ALL&or0=DTS%3D3,DTS%3D0&or1=DTT%3DL&DTN=0039&DTA=1989&qid=1406795094451&DTC=false&DTSDOM=ALL&type=advanced&SUBDOMINIT=ALL&DTSSUBDOM=ALL.

³ Dz.U. L 183 z 29.6.1989, s. 1.

⁴ Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wskazuje wprost: „zob. m.in. A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Kraków 1999, t. II, s. 699 czy też M. Flasiński, *Przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową w nowym kodeksie karnym*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 1998, nr 4, s. 32”.

osób wynikające ze stosunku pracy na podstawie umowy o pracę, spółdzielczej umowy o pracę, wyboru, powołania i mianowania, ale także wykonujących faktycznie pracę pod pozorem zlecenia, umowy o dzieło, nieodpłatnej usługi⁵.

W. Wróbel wychodzi z założenia, że przede wszystkim pod pojęciem pracownika o którym mowa w art. 220 k.k., rozumieć należy osobę pozostającą w stosunku pracy, jednakże pracownikiem tym może być również i inna osoba wykonująca pracę zarobkową⁶, za czym – w jego mniemaniu – przemawia tytuł rozdziału, w którym znajduje się rozpatrywane przestępstwo⁷.

Nadto również A. Musiała i J. Jankowiak wyrażają pogląd zbieżny co do istoty z poglądem wyrażonym przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie – chociaż tenże nie wspomina o tym wprost – że pojęcie pracownika, o którym mowa w art. 220 k.k., należy rozumieć szerzej, ponieważ wychodzi ono poza ramy jego definiowania w art. 2 k.p. Wskazują między innymi na – wspomniany wcześniej – art. 3 lit. a dyrektywy nr 89/391/EWG, a także na przepisy działu X Kodeksu pracy o tytule „Bezpieczeństwo i higiena pracy” i przepisy art. 15, 304-304⁴ k.p., które „stanowią, a co najmniej powinny stanowić” transpozycję zapisów też dyrektywy⁸. A. Musiała i J. Jankowiak zajmują stanowisko, że „tytuł rozdziału XXVIII k.k., w którym mowa o »osobie wykonującej pracę zarobkową«, nie tyle – wbrew dotychczasowym wypowiedziom – dostarcza argumentu do szerokiego odczytywania terminu »pracownik« w art. 220 § 1 k.k., co może stanowić podstawę do zawężenia rezultatów tego, co przy ustalaniu znaczenia tej nazwy dałoby się stwierdzić jedynie na gruncie owego uregulowania odczytywanego w całości norm prawa bhp⁹». W perspektywie powyżej przytoczonych regulacji prawnych oraz przedstawionych poglądów, które podziela i na które powołuje się bezpośrednio (poglądy M. Flasińskiego oraz W. Wróbla), bądź które pozostają – co do meritum – zbieżne (poglądy A. Musiały i J. Jankowiaka) z zapatrywaniami Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie, przedstawionymi w głosowanej tezie wyroku, wskazać należy, że:

a) definicja pracownika zawarta w art. 3 lit. a dyrektywy 89/391/EWG odnosi się do celów niniejszej dyrektywy (art. 3 też dyrektywy). Zgodnie z art. 1 pkt 1 też dyrektywy,

⁵ M. Flasiński, *Przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową w nowym kodeksie karnym*, PiZS 1998, nr 4, s. 32.

⁶ Jednakże – zastrzega on – „w takim jednak przypadku konieczne jest wykazanie, iż na sprawcy narażenia takiej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, ciążyła odpowiedzialność za bezpieczeństwo i higienę pracy wykonywanej przez pokrzywdzonego”; W. Wróbel [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277 Kodeksu karnego*, t. II, Kraków 1999, s. 699.

⁷ „Ze względu na tytuł rozdziału należy przyjąć, iż ochrona ta odnosi się do stosunku pracy rozumianego *sensu largo*, a więc obejmującego w szczególności przypadki świadczenia pracy przez osobę nieposiadającą zdolności pracowniczej”; *ibidem*, s. 679; *ibidem*, s. 683.

⁸ Ponadto A. Musiała i J. Jankowiak zwracają uwagę na art. 66 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP, wedle którego prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy przysługuje każdemu, oraz na pkt 29 art. 3 ustawy z „29 listopada 2001 r.” (powinno być: „29 listopada 2000 r.”; omyłka ta wynika zapewne z przeoczenia) Prawo atomowe, zgodnie z którym pracownikiem – w rozumieniu tej ustawy – jest, *verba legis*: pracownik w rozumieniu przepisów Prawa pracy, osoba wykonująca pracę na podstawie innej niż stosunek pracy, jak również osoba wykonująca pracę na własny rachunek, którzy w warunkach narażenia na promieniowanie jonizujące mogą otrzymać dawki przekraczające wartości dawek granicznych określonych dla osób z ogółu ludności; A. Musiała, J. Jankowiak, *Glosa do uchwały SN z dnia 15 grudnia 2005 r.*, *sygn. I KZP 34/05*, PiP 2007, nr 2, s. 163-167.

⁹ *Ibidem*, s. 167.

jej celem jest wprowadzenie w życie środków wzmacniających ochronę bezpieczeństwa i zdrowia pracowników [czyli – dla celów niniejszej dyrektywy – wszystkich osób zatrudnionych (włączając w ich zakres osoby prowadzące szkolenie i praktyki, wyłączając zaś pomoce domowe)] w pracy. W tym zaś zakresie „zawiera ona ogólne zasady dotyczące ochrony przed zagrożeniami zawodowymi i ochrony w zakresie ochrony bezpieczeństwa i zdrowia, eliminacji zagrożeń i czynników sprzyjających powstawaniu wypadków, informowania, konsultacji, wyważonego udziału, zgodnie z prawodawstwem krajowym i/lub przyjętymi procedurami oraz szkolenia pracowników i ich przedstawicieli, jak również zawiera ona ogólne wytyczne odnoszące się do wprowadzenia w życie wymienionych zasad” (art. 1 pkt 2 teże dyrektywy);

– z powyższego należy wywieść, że pojęcie pracownika, sprecyzowane w art. 3 lit. a dyrektywy 89/391/EWG, ma w głównej mierze charakter roboczy, odnoszący się wyłącznie do zrealizowania jej celów, z których nie sposób wywnioskować, aby pojęcie pracownika miało być w ten sposób również definiowane, rozumiane w polskim prawie pracy *in globo*, czy w polskim prawie karnym, w tym również w przepisie art. 220 k.k.;

b) pracodawca jest obowiązany, zgodnie z: art. 15 k.p., do zapewnienia pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy; art. 304 § 1 k.p.: do zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy osobom fizycznym wykonującym pracę na innej podstawie niż stosunek pracy, w zakładzie pracy lub w miejscu wyznaczonym przez pracodawcę, a także osobom prowadzącym w zakładzie pracy lub miejscu wyznaczonym przez pracodawcę, działalność gospodarczą na własny rachunek; art. 304 § 2 k.p.: do zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków zajęć odbywanych na terenie zakładu pracy przez studentów i uczniów niebędących jego pracownikami; art. 304 § 4 k.p.: w razie prowadzenia prac w miejscu, do którego mają dostęp osoby niebiorące udziału w procesie pracy, zastosować środki niezbędne do zapewnienia ochrony życia i zdrowia tym osobom; art. 304⁴ k.p.: do przydzielania niezbędnej odzieży roboczej i środków ochrony indywidualnej osobom wykonującym krótkotrwałe prace albo czynności inspekcyjne, w czasie których ich własna odzież może ulec zniszczeniu lub znacznemu zabrudzeniu, a także ze względu na bezpieczeństwo wykonywania tych prac lub czynności;

– przytoczone powyżej regulacje wskazują na podmiotowo szeroki charakter prawa do bezpiecznej i higienicznej pracy¹⁰, prawa przysługującego każdej osobie, która jest w jakikolwiek sposób związana z procesem pracy, prawa nie tylko do wykonywania jakiegokolwiek pracy, niezależnie od jej podstawy, w bezpiecznych i higienicznych warunkach, lecz również prawa do tego, aby wykonywana przez innych praca, z którą dana osoba ma jakikolwiek kinetyczny, dozwolony prawem związek, nie stanowiła zagrożenia dla jej zdrowia i życia. Niemniej z regulacji zawartych w przepisach art. 15, 304, 304 § 1, 2 i 4 i 304⁴ k.p. w żaden sposób nie można wywnioskować, że ich postanowienia przekładają się (prócz oczywiście art. 15 i w pewnej części art. 304⁴ k.p.) na osobę pracownika, o którym stanowi przepis art. 220 k.k., rozszerzając jakoby zakres ochrony tego przepisu również na prawo do bezpiecznej

¹⁰ Nadto art. 66 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP stanowi wprost, że każdy ma prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

i higienicznej pracy innych – niżli pracownik określony w przepisach kodeksu pracy – osób;
c) tytuł rozdziału XXVIII Kodeksu karnego brzmi: „Przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową” (odmiennie niż tytuł analogicznego przedmiotowo rozdziału w Kodeksie karnym z 1969 r., „Przestępstwa przeciwko pracownikowi”);

– *prima facie* wydawać by się mogło, że jeżeli obecnie tytuł rozdziału XXVII Kodeksu karnego nosi taką, a nie inną nazwę, to wszelkie przepisy wchodzące w jego zakres, chronią prawa (w tym również prawo do bezpiecznej i higienicznej pracy) wszystkich bez wyjątku osób wykonujących pracę zarobkową. Jednakże ustawodawca w art. 220 k.k. wyraźnie używa określenia „pracownik”, a nie terminu „osoba wykonująca pracę zarobkową”, czy też innego, niedoprecyzowującego określenia, co mogłoby wskazywać na możliwość stosowania tego przepisu względem ochrony prawa (do bezpiecznej i higienicznej pracy) wszystkich *in genere* osób, o których mowa w tytule rozdziału. W tej perspektywie słusznie zauważa Sąd Najwyższy, że „tytuł rozdziału Kodeksu karnego, w którym zamieszczono dany przepis, ma niewątpliwie znaczenie dla jego interpretacji, ale nie może jeszcze o niej przesądzać, zwłaszcza wtedy, gdy przepis ten posługuje się określeniem mającym swoje wyraźnie ustalone znaczenie w dziedzinie prawa, do której ów przepis karny się odwołuje”¹¹. W takim też kontekście ustawodawca w art. 220 k.k. używa terminu „pracownik”.

Niemniej wskazać trzeba, że jeżeli osoby niebędące pracownikami narażone zostały na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, wskutek niedopełnienia przez gwaranta obowiązków z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, chronione będą zapisami art. 160 k.k. Nie może więc być mowy o ich – w tym akurat przypadku – niekorzystnym położeniu w stosunku do osób będących pracownikami w myśl przepisów kodeksu pracy.

Godzi się zatem nie podzielić poglądu wyrażonego przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, że pracownikiem określonym w art. 220 k.k. może być również inna niż pozostająca w stosunku pracy osoba wykonująca pracę zarobkową. Jest nim bowiem wyłącznie pracownik w takim rozumieniu, w jakim definiują i precyzują go przepisy kodeksu pracy¹². Zgodnie z tym pracownikiem jest osoba złączona z pracodawcą węzłem prawnym stosunku pracy, który obliguje ją do „wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę”, zaś pracodawcę do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem (art. 22 § 1 k.p.)¹³, a w tym zatrudniona „na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę” (art. 2 k.p.).

Za takim rozumieniem pojęcia pracownika przemawia dominująca linia orzecznicza, przełamana jednak niefortunnie glosowanym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie¹⁴.

¹¹ Postanowienie SN z 13 kwietnia 2005 r., III KK 23/2005, Lexis.pl nr 384746.

¹² Por. S. Samol, *Prawnokarna ochrona praw pracownika w nowym kodeksie karnym*, RPEiS 1998, nr 3-4, s. 86 oraz A. Tomporek, *Przedmiot ochrony prawnokarnej i podmioty przestępstw przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową* (art. 219-221 k.k.), PiZS 2002, nr 8, s. 28.

¹³ Trzeba mieć jednak na względzie, że: zatrudnienie w warunkach określonych w art. 22 § 1 k.p. „jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy” (art. 22 § 1¹ k.p.); jest niedopuszczalne zastąpienie umowy o pracę umową cywilnoprawną, jeżeli zachowane zostały warunki wykonywania pracy określone w art. 22 § 1 k.p. (art. 22 § 1² k.p.).

¹⁴ Na utrwalone – w tym zakresie – orzecznictwo Sądu Najwyższego zwraca się uwagę w wyroku SN z 2 lu-

Należy zgodzić się z poglądem wyrażonym przez Sąd Najwyższy, że recepcję pojęcia pracownika, poczynioną w przepisach kodeksu pracy, uznać należy „za racjonalną i uzasadnioną regułami wykładni systemowej”, oraz że „nie ma (...) żadnego rozsądnego powodu, dla którego ustalone w nich znaczenie, ukształtowane w specjalnej gałęzi prawa, należałoby pojmować inaczej, pomijając powszechnie obowiązującą normę prawną definiującą pojęcie pracownika”¹⁵. Sąd Najwyższy zwraca również uwagę na łączne, nierozdzielne traktowanie materii art. 2 i art. 22 § 1 k.p., co umożliwi wyznaczenie zbioru desygnatów pojęcia „pracownik”; pojęcia zgodnego z postanowieniami kodeksu pracy, a tym samym zgodnego z pojęciem pracownika, o którym mowa w art. 220 k.k.¹⁶ Przedmiotem ochrony art. 220 k.k. jest zatem prawo (do wykonywania pracy w bezpiecznych i higienicznych warunkach) pracownika jako osoby, będącej jednym (obok pracodawcy) z podmiotów stosunku pracy (w rozumieniu art. 22 § 1 k.p.), czyli również takiego stosunku, jaki jest/powinien być nawiązany – „uwzględniając jego rzeczywiste cechy” – na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania czy spółdzielczej umowy o pracę (jak wymienia art. 22 k.p.)¹⁷.

W związku z powyższym prawo do bezpiecznej i higienicznej pracy osoby zatrudnionej na innej niż stosunek pracy podstawie nie podlega ochronie w art. 220 k.k.¹⁸ Toteż nie należy akceptować twierdzenia Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie – przywołanego w tezie będącej przedmiotem głosowania – że pracownikiem określonym w art. 220 k.k. może być również inna – niż pracownik w rozumieniu przepisów prawa pracy – osoba, wykonująca pracę zarobkową.

---

tego 2010 r., II PK 157/09, mojepanstwo.pl/dane/snorzeczenia/5927.

¹⁵ Uchwała SN z 15 grudnia 2005 r., I KZP 34/2005, Lexis.pl nr 395134.

¹⁶ Uchwała SN z 15 grudnia 2005 r., I KZP 34/2005, Lexis.pl nr 395134; postanowienie SN z 13 kwietnia 2005 r., III KK 23/2005, Lexis.pl nr 384746.

¹⁷ „Przedmiotem ochrony są w normach zawartych w art. 220 k.k. prawa osoby pozostającej w stosunku pracy w rozumieniu art. 22 § 1 k.p., a więc w takim stosunku, jaki – uwzględniając jego rzeczywiste cechy – jest lub powinien być nawiązany przez dokonanie jednej z czynności prawnych określonych w art. 2 k.p.”; wyrok SN, II PK 157/09, mojepanstwo.pl/dane/snorzeczenia/5927; na co zwraca również uwagę Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 26 września 2012 r., I ACa 553/2012, Lexis.pl nr 5170031.

¹⁸ S. Kiesz, *Wykroczenia i przestępstwa przeciwko prawom pracownika*, Wrocław 2010, s. 41.